32/51 /158 /181 (10)

3./K-SR

maj A Rautasalo

Asia hajanaisia ja epätarkkoja muistikuvia sotien ajoilta

Viite E/K-SR:n kirj n:o 811/II/ 14.4.58

Kaakkois-Suomen rajavartioston komentaja

Sotien ajalta ei nyt eikä toistaiseksi ole käytettävissäni mitään muistiinpanoja. Tässä jäljempänä seuraava esitykseni ei ole missään suhteessa tarkka eikä esittämilläni kuvauksilla ole mitään todistusarvoa. Aikamäärissä ja nimissäkin on varmasti virheitä, sillä näin monien vuosien perästä muisti pettää helpommin ja pahemmin kuin mitä itse uskonkaan.

Talvisotaa edeltävänä aikana, lokakuussa v 1939 3./ErP 11 perustettiin Ilomantsin maamieskoululla. Kahta tahi kolmea poikkeusta lukuun ottamatta reserviläiset saapuivat Enon kunnasta ja olivat suhteellisen nuorta väkeä, metsätyömiehiä ja vähävaraisia maanviljelijöitä. Komppanian vääpeli oli Ilomantsin komppanian rajavääpeli ja ainoa mies yksikössä, joka oli ollut tulitaistelussa v 1918. Joukkueenjohtajat:

I J, vänrikki A Räihä, metsänhoitaja, Enosta
II J, vänrikki A Airaksinen, fil maisteri, Enosta
III J, vänrikki A Rajala, fil maisteri, Enosta ja
IV J, vänrikki Timonen, konttoristi, Kauttualta.

Pataljoonan komentajana oli maj/Nikoskelainen ja vuoden 1940 puolella kapteeni Kivikko.
Perustamisen jälkeen komppania marssi itään päin ja pysähtyi n 18 km päähän rajasta, Nääräsuon maastoon. Viivytysasemat kenttälinnoitettiin, oli vähän koulutustakin.
Mainilan laukausten jälkeen suoritettiin huolellisesti aseiden kohdistusammuntoja. Komppanian edessä rajan pinnassa oli vahvennetut vartiot, joiden erinomaisena runkoaineksena olivat rajajääkärit. Tämän vahvan joukkueen johtajana oli vänrikki V Kettunen.

Rajapuomi

Vihollisista ensimmäiseksi 1.12. klo 1255 näin kaksi pientä panssaria, jotka varovaisesti ajoivat tietä pitkin ja jäivät harvaksensa ampumaan 180 m päähän asemistamme.

Rajajääkärien johtamat tiedpartiot olivat kyllä ajoissa ilmoittaneet, että panssareita on etenevän vihollisen edessä ja perässä, mutta tietoa pidettiin esimiesteni taholla liioiteltuna. Komppania oli joka tapauksessa käsikranaateilla räjäyttänyt tien poikki jolloin oli muodostunut pieni, mutta musta mutakuoppa. Kun itse näin kaksi panssaria, tieto uskottiin ja kiireesti saapui yksi krh, jonka toinen ampuma kranaatti putosi panssarin telaketjuun ja hinattiin pois näkyvistämme.

Komppanian tulenavaus tapahtui samalla silmänräpäyksellä ja oli vihollliselle tuhoisa. Tulitaistelua kesti yli neljä tuntia Vakavan sivustauhan takia komppania käskettiin irtautumaan. Pimeän turvin se onnistui.
Taistelussa yksi mies haavoittui kranaatista ja yksi joutui kadoksiin.

Myöhemminkin komppania joutui useitakin kertoja taisteluun. Oli onnea jos vastoinkäymisiäkin.

Koko helmikuun v 1940 komppania varmisti kahden tiiviin kaistan välistä osaa ja suoritti partiointia vihollisen lähiselustassa. Selvittiin pienin tappioin, sillä vihollisella ei ollut kylliksi käytettävissä hiihtojoukkoja. Pienet hiihtopartiot pystyivät oikeastaan vain vähän häiritsemään omia partioitamme. Omat saavutuksemme eivät myöskään olleet mitenkään erinomaisia. Vihollinen oli lujasti linnoittautunut tukikohtiinsa tien varteen ja talojen ympärille.

Jo 15.12. oli komppania ollut oikeassa taistelussakin, jossa erään selustaamme päässeen ja jo linnoittautuneen vihollispataljoonan iskuosasto tuhottiin, saatiin vankeja ja oloihimme nähden hyvä sotasaaliskin, 65 kivääriä, 5 kiikarikivääriä, 11 pikakivääriä, 17 konekivääriä, radioita ja muutakin kamaa. Olen kuullut että keväällä 1940 on paikalta kerätty muutakin sotasaalista. Taistelun jälkeen ei ollut hyvää tilaisuutta alueen tarkkaan tutkimiseen.

Muutamia kertoja tulitaistelussa oltuaan kyseisestä komppaniasta tuli mielestäni sangen käyttökelpoinen. Hyvänä perusaineksena olivat ne kahdeksan rajajääkäriä, jotka ensimmäisten

Partio etenee Hangon rintama

taistelujen aikoihin saatiin täydennykseksi.

Koko komppanian henkilöstö tunsi hyvin toisensa, yhteenkuuluvaisuuden tunne oli hyvä, miehistöaineksen arvioin parhaaksi mahdolliseksi.

Kokonaistappioista muistan vain, että kaatuneita oli yhdeksäntoista ja hyvin haavoittuneet ehtivät palata terveenä riviin takaisin.

Ainoana ikävänä ja kiusallisena seikkana Talvisodasta muistan vain sen, että eräässä vaiheessa tuli jostakin hieman taaempaa kaksi upseeria, jotka oli valtuutettu järjestämään jonkinlaista mielenilmaisujen ilmiantotoimintaa.

Rauhan tultua jouduin luovuttamaan komppanian luutnantti Räihän komentoon.

Jatkosotaa edeltävänä lkpvaiheen aikana 21.RjK perustettiin Tammisaaren kaupungin reunassa. Koko vahvuus oli 274 henkilöä, joista runsaat kaksi kolmasosaa oli ruotsinkielisiä. Ratkaisu oli vähemmän onnistunut, vaikka reservin upseerit hyvin osasivatkin täydellisesti molempia kieliä.

Ensimmäisen kerran komppania joutui tykistötuleen Jussarön saaressa juhannuspäivänä. Koko Hangon rintamavaiheen aika oli erikoisen laatuista kahakointia saarien omistuksesta. Saarien menettämisiä vihollisen yllättävien hyökkäysten johdosta, takaisin valtaamisia joskus ja verisiä valtaamisyrityksiä useammin.

Syyskuun lopussa rajakomppanioista oli muodostettu RjP 3, jolla Bromarfin suunnalla lopuksi oli omakin puolustuskaistansa. Sitä ennen pataljoonaa oli koulutettu kumiveneiden käyttöön mukamas maihinnousun valmistelemiseksi. Kun venäläiset olivat joulukuun alussa tyhjentäneet koko Hankoniemen, voitiin todeta, että se oli ollut niin lujasti varustettu ja aseistettu, että ei ainakaan kumiveneillä purjehtien sen valtaaminen olisi onnistunut. Russarön saaressa olevassa linnakkeessa oli ollut myöskin 12-tuumainen patteri, joka oli pataljjonallekin aiheuttanut melkoisia tappioita. Ajoittain muutoinkin tykistötuli oli ollut ankaraa, mutta kallioisella rannalla ja saarissakin oli hyvät suojautumismahdollisuudet.

Möhkön rajapuomi

Pahimmat tappiot olivatkin aiheutuneet saariston kahakoissa.

Joulukuun lopussa patl kuljetettiin Syvärin kaupunkiin, missä v 1942 tammikuu linnoitettiin kaupungin ympäristöä ja oltiin majoitettuna taloihin, ns mökkikylään.

Ensimmäisenä päivänä helmikuuta pataljoona siirrettiin Laatokan rantaan varmistamaan 15 km levyistä alaa saksalaisen divisioonan sivustassa. Venäläisten partiotoiminta oli vilkasta ja ajoin hyvinkin yritteliästä. Mitään vakavampia juttuja ei kuitenkaan päässyt tapahtumaan. Toukokuun lopussa Laatokka vapautui jäistä ja pääosa pataljoonaa ryhtyi linnoittamaan taaempia asemia. Osa, joskus komppaniakin suoritti partisaanitorjuntaa ja vihollispartioiden etsintää kauempana takamaastossa. Syksyllä partisaanien haeskelua suoritettiin Aunuksen erämaissa kauempanakin mm Kaskanan korpimaastossa. Yleensä partisaanit hyvin harvoin joutuivat yllätetyiksi ja pääsivät melkein käsistämme ja hyvin pienin tappioin. Tiheät metsät, laajat toiminta-alat ja liikuntakyky osoittautui jo sodan aikana erinomaiseksi sissitoiminnan peruselementiksi. Mitä mainio ase luvultaan heikomman käsissä, kun vain tuntuma asiassa olisi koko Suomen kansalla.

Ensimmäisenä päivänä helmikuuta v 1943 pataljoona alistettiin "ruotsalaiselle rykmentille JR 24 ja otti vastaan ala-Syvärillä oman kaistansa Karelkan. Leveys oli kuusi km ja siitä 1800 m oli Syvärin rantaäyrästä. Siltä osalta ei mikään yllättävä hyökkäys ollut mahdollista. Sitä useammin sekä isommat että pienemmät partiot syksyisinä öinä yrittivät tunkeutua asemiimme niissä paikoin, missä asemat olivat hyvinkin lähekkäin. Vankien sieppaustoiminta oli erittäin yritteliästä. Mikäli vain oikein muistan, vain yksi mies saatiin elävänä siepatuksi. Toisiakin saatiin kyllä tajnnutetuksi, mutta oma tuli karkoitti sieppaajat ja sidotut ja haavoittuneet miehemme saatiin pelastetuiksi.

Aivan oma lukunsa olisi myös vihollisen tarkka-ampujien oveluus ja kärsivällisyys. Hyvin moni haavoittui tai kaatui luodista jonka ampujaa oli vaikea saada selville. Omakin vastaava toimintamme kyllä kehittyi ja viholliselle todettiin kyllä aiheutetun melkoisen usein tappioita, mutta ehkä ne

Vasemmalla saumalla oleva kk, Syväri, voimalaitoksen lohko 1943

eivät paljoa vaikuttaneet, tahi mitään vaikutusta ei ainakaan voitu todeta.

Monin paikoin "asemat" olivat suolla, joten lumen sulaessa ei asemia ollutkaan. Näin jälkeenkin päin tuntuu ihan käsittämättömältä, miten sotajoukon puolustusasemat voivat olla suolla, kuhetaaempana oli kaivautumisen ja yleensä linnoittautumisen kannalta erinomaista maastoa. Asia todellisuudessa on ehkä niin, että juuri se paikka mihin saksalaisten eteneminen pysähtyi kesken hyökkäystä, jäi ja pysyi rintamalinjana. Siihen saakka kunnes venäläisten todellinen hyökkäys alkoi 1944 ja siirsi omia linjojamme tuntuvasti taemmaksi. Se vaihe on oma lukunsa ja ihan erikseen. Siitä vaiheesta lienee parempi vaieta ja jättää asiantuntijoiden pohdiskeltavaksi.

Pataljoona luovutti kaistansa 11.6. ja jokaisen rivimiehenkin mielestä ehjempänä, lujempana "paremmassa kunnossa". Mutta niinhän kait jokainen luulee, joten se ei ole mitään erikoista.

Mitään erikoista ei myöskään ole kerrottavaa koko loppuvuodesta 1943. Taempia asemia linnoitettiin, teitä korjattiin, uusiakin tehtiin. Oli partisaanienkin etsintää. Yleensä koko aika lienee ollut sellaista yksitoikkoista ja rauhallista aikaa, koska mitään mainittavaa ei ole jäänyt mieleen.

Keväällä, aikamääriä en muista, patajoona oli etulinjassa Syvärin rannassa ja Syvärin saarella siihen saakka kunnes vihollisen hyökkäyksen aiheuttama sivustauhka irroitti kaikki ala-Syvärin joukot.

Viivytysvaiheen aikana patl kyllä joutui moneenkin ankaraan taisteluun, Alavoisten tien suunnassa, Viteleessä, Salmissa ja Uomaalla.

Yleisenä ilmiönä tuona aikana oli se, että alistussuhteet muuttuivat useasti. Niinkin nopeasti, että jälkipää oli vielä taistelussa edelliseen alistukseen, kun alkupäätä kiireesti alistettiin jo jollekin toiselle yksikölle. Tappiotkin olivat monta kertaa melkoiset, rivit todellakin harvenivat.

Joukot lähdössä ylittämään viimeistä salmea Tolvajärvellä Öyläjärven suuntaan 1941

Kaunistelematta sanottuna, RjP 3 ei johdossani ollen pystynyt täyttämään minulle annettuja torjuntatehtäviä eikä pysäyttämään vihollisen hyökkäystä. Niimpä sainkin potkut 9. tai 10. heinäkuuta.

Palvelin ajan 25.7.- 3.11.44 RjP 4:ssä, joka aselepoon asti oli Tolvajärven eteläpuolella puolustusasemissa. Tämä vaihe oli täysin hiljaista aikaa. Vain muutamia epäonnistuneita yrityksiä tehtiin vankien sieppaamiseksi. Senkin jälkeen kun oli annettu käsky tulen lopettamisesta, ampui vihollinen tykistötulta ja siitä aiheutui muutamia haavoittumia. Välirauhan tekemisen jälkeen pataljoona marssi jalkaisin Kontiomäeltä Kemijärvelle. Tästäkään vaiheesta en muista muuta kuin sen, että saappaiden pohjia kului oletettua nopeammin.

Jatkosodan ajalta haluaisin mainita erikoisuutena vain sen, että huolto toimi hyvin. Vain talvella 1942 oli miehistöllä vähäistä ruoan puutetta, joka aiheutui siitä, että ei ollut kelvollisia perunoita, mihin ravintoaineeseen kansamme on tottunut. Se vähän, minkä sotien aikana lienen oppinut, on pääosiltaan ihmistuntemuksen alalle kuuluvaa.

Särkisalmi 1.6.1958

Majuri A. Rautasalo

A Rautasalo